

Г. О. Шамборовський,
к. е. н., доцент, доцент кафедри міжнародних економічних відносин,
Львівський національний університет імені Івана Франка

ЗАСТОСУВАННЯ АНТИКРИЗОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ З МЕТОЮ СТАБІЛІЗАЦІЇ ТА ЗРОСТАННЯ ДОХОДІВ НАСЕЛЕННЯ В ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ЕКОНОМІКАХ

G. Shamborovskyi,
PhD, Associate Professor, Associate Professor of the Department of International Economic Relations,
Ivan Franko National University of Lviv

CRISIS MANAGEMENT APPLICATION FOR STABILITY AND INCOME GROWTH IN THE TRANSITION ECONOMIES

Стаття присвячена проблемам подолання економічної кризи та створення ринково-інституційного середовища в Україні. Наголошено, що вітчизняна економіка проходить трансформаційний період розвитку і вимагає коригування з боку держави з метою запровадження нових "правил гри" заснованих на вільній конкуренції та соціальній справедливості. Обґрунтовано необхідність проведення антикризової політики для стабілізації ринку та створення умов для зростання доходів населення шляхом стимулювання зайнятості та самозайнятості. Визначено джерела доходів населення в умовах сучасної кризи та у період економічних трансформацій. Запропоновано механізм антикризових заходів для створення умов зростання доходів населення. Розглянуто Європейський стабілізаційний механізм як інструмент фінансової допомоги країнам — членам ЄС, що зазнають економічних криз та труднощів перехідного періоду.

The article is devoted to the solving of economic crisis's problems and creating a market and institutional environment in Ukraine. It is emphasized on the national economy is in transition period of development and it requires state's adjustment to introduce new "game rules" based on free competition and social justice. The necessity of the realization of anti-crisis policy to the market stabilization and creation of conditions for income growth by stimulating employment and self-employment is argued. The sources of incomes in the current crisis and in the period of economic transition are defined. The mechanism of anti-crisis measures for the creation of conditions of income growth is offered. The article reviewed the European Stability Mechanism as a tool for financial assistance to the EU members experiencing economic crises and difficulties of transition.

Ключові слова: економічна криза, безробіття, доходи населення, антикризова політика, ринкові реформи, Європейський стабілізаційний механізм.

Key words: economic crisis, unemployment, income, anti-crisis policy, market reforms, the European Stability Mechanism (ESM).

ВСТУП ТА ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Економіка України в останні кілька років характеризується загостренням кризових тенденцій у всіх сегментах. Політична нестабільність стала причиною економічної стагнації, що призвело до негативних соціальних наслідків, у першу чергу пов'язаних із тотальним зубожінням населення. Рівень доходів гро-

мадян суттєво знизився через зростання безробіття, знецінення національної валюти, високий рівень інфляції, зростання видатків на житлово-комунальні послуги. Зважаючи на основні функції держави:

1) економічну — регулювання сфери економічних відносин, створення умов для розвитку виробництва; організація виробництва на основі визнання і за-

Таблиця 1. Структура і динаміка безробіття та незайнятості населення України

Рік	Показники				
	Безробітне населення у віці 15-70 років у % до економічно активного населення відповідної вікової групи	Коефіцієнт обороту робочої сили по звільненню	Середня тривалість незайнятості, місяців	Безробітне населення з тривалістю незайнятості понад 12 місяців	Середня тривалість пошуку роботи, місяців
2006	6,8	29,90	14	37,6	6
2007	6,4	30,7	13	34,9	6
2008	6,4	32,80	11	28,7	6
2009	8,8	28,7	9	18,4	6
2010	8,1	28,10	13	34,7	7
2011	7,9	30,9	11	29,2	6
2012	7,5	30,3	11	28,7	6
2013	7,2	30,6	11	28,2	6
2014	9,3	30,3	9	20,1	5
2015	9,1	30,2	12	30,5	7

Джерело: складено автором на основі [15].

хисту різних форм власності, підприємницької діяльності; прогнозування розвитку економіки;

2) оподаткування і фінансового контролю — організація і забезпечення системи оподаткування і контролю над легальністю доходів громадян та їх об'єднань, а також за витрачанням податків;

3) соціальну — забезпечення соціальної безпеки громадян, створення умов для повного здійснення їх права на працю, достатній життєвий рівень; ліквідація і пом'якшення соціальних протиріч через гуманну і справедливу політику [4].

Для стабілізації соціально-економічного становища у країні урядовцям і громадськості слід негайно приступити до розробки та запровадження ефективних заходів антикризового регулювання.

Політика держави в сфері вирішення кризових ситуацій полягає у розробці і реалізації стратегії розвитку держави і суспільства, спрямованої на подолання кризових явищ і забезпечення рівноважного стану економічної системи. З огляду на те, що Україна належить до країн із трансформаційною економікою, тобто держав в яких здійснюється перехід від централізовано керуваної системи ведення господарської діяльності до системи, яка заснована на принципах вільного ринку, прагнучи до забезпечення повної економічної свободи та створення на цій основі соціально орієнтованої ефективної системи ведення господарства, здатної забезпечити динамічний поступальний розвиток економіки та гарантувати високий рівень достатку громадян, очевидним є запозичення досвіду інших країн, які вже завершили цей етап. Таким чином, дослідження можливостей застосування антикризового регулювання з метою стабілізації та створення умов зростання доходів населення набуває особливої актуальності.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблемам, що супроводжують розвиток держави у період ринкових перетворень, присвячено наукові праці таких дослідників, як Веренич О.В. [1], Лозинська С.І. [2], Матвеєнко В.К. [3], Чайка Ю.М. [5]. У контексті обраної тематики дослідження, заслуговують на увагу наукові доробки Руженського М.М., що вивчає розвиток ринку праці та соціальний захист населення в трансформаційній економіці [6] та Легкого В.І. (досліджує поняття і особливості категорії "зайнятість" в умовах трансформації економіки) [7]. Особливості антикризового регулювання економічних процесів розглянуто у роботах таких вчених, як Маковоз О.В. [8], Оглобліна В.О. [9], Олешко А.А. [10], Петруха С.В. [11], Римар О.Г. [12]; на необхідності пошуку шляхів для підвищення рівня доходів населення наголошують Заяць Т. А. [13],

Хмеленко І.В. [14]. Однак обґрунтування доцільності застосування механізмів антикризового державного регулювання економічних процесів, що супроводжують процеси трансформації в Україні з метою подолання наслідків кризи 2008—2009 рр. та недопущення нових криз виробництва та споживання залишаються недостатньо вивченими і заслуговують уваги фахівців.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є обґрунтування доцільності застосування методів та механізмів антикризового регулювання з метою стабілізації та створення умов зростання доходів населення в трансформаційних економіках.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Сьогодні економіка України переживає період трансформації від планової системи до ринкової, успішне закінчення якого ускладнено тривалою економічною кризою. Суб'єкти господарської діяльності виявились не здатними самостійно пристосуватись до нових умов ведення бізнесу, що викликало численні випадки банкрутств та зростання безробіття (табл. 1). За даними таблиці відслідковується стрімке зростання частки безробітного населення у 2014—2015 рр., коефіцієнт обороту робочої сили по звільненню у цей період також залишався стабільно високим. У 2015 р. показник незайнятості населення склав 12 місяців (це найвище зафіксоване значення цього показника з 2010 р.), а на пошук роботи витрачалося у середньому 7 місяців. Заробітна плата є основним джерелом доходів переважної частки населення України, саме тому наведені статистичні дані варті розгляду та уваги. З огляду на них, державне втручання з метою стабілізації економічної і соціальної ситуації у країні в теперішній час є необхідним, що зумовлює потребу в негайному застосуванні заходів антикризового регулювання з метою підтримки ринково-інституційних реформ та європейської економічної інтеграції.

Головним завданням антикризового регулювання є запобігання або пом'якшення економічних криз та їх наслідків. Відзначимо особливості вітчизняної трансформаційної економіки із врахуванням характерних для неї кризових тенденцій, із якими кризовими явищами належить боротись. Економіка України характеризується нестійкістю стану, порушенням цілісності господарських структур та підприємницьких зв'язків. На ринках і у інфраструктурі залишилися елементи адміністративно-командної системи: державні підприємства, виробничі кооперативи, інші монополії. Також негативними тенденціями сучасної економічної дійсності є взаємні невиконання зобо-

в'язань між суб'єктами господарювання, періодичні порушення розрахункової дисципліни та договірних відносин.

Зважаючи на економічні реалії, що склались в Україні, запобігати кризовим явищам пізно, тому необхідно зосередитись на можливості оптимізації їх наслідків, у першу чергу для населення. Для цього традиційно використовуються як кредитно-грошові, так і бюджетно-податкові механізми. Розглянемо антикризові заходи, що можуть застосовуватись для стабілізації економіки та підвищення добробуту громадян.

У період кризи заходи антикризового регулювання мають бути спрямовані на стимулювання виробництва, оскільки це дозволить підвищити рівень зайнятості за рахунок найму працівників на нові підприємства або для розширення діяльності уже існуючих суб'єктів господарювання, а з іншого боку, призведе до зростання доходів власників капіталу та інвесторів. З метою стимулювання виробництва держава повинна збільшувати обсяги витрат у формі різних видів фінансової допомоги, знижувати податки, надавати податкові пільги на інвестиції і стимулювати прискорену амортизацію. Удосконалення податкової системи повинно передбачати застосування податкових стимулів до інноваційних і високотехнологічних підприємств.

Держава в особі органів влади також має вживати заходів, що спрямовані на здешевлення кредиту та на скорочення резервних відрахувань; ефективним антикризовим заходом стане і державна підтримка реально діючої мережі надійних кредитних установ. У деяких випадках держава повинна вдаватися до політики протекціонізму/заохочення вітчизняних підприємців і захисту внутрішнього ринку від іноземної конкуренції за допомогою митних зборів і обмеження імпорту, що сприятиме зайнятості і самозайнятості населення, однак, названі заходи не повинні стати на заваді підвищенню ефективності антимонопольної політики та створенню здорового конкурентного середовища [8, с. 24].

Політика держави в сфері регулювання кризових ситуацій також полягає в зменшенні соціального і економічного збитку, викликаного банкрутством суб'єктів господарської діяльності. Дієвим заходом у цьому напрямку може стати удосконалення нормативно-правової бази, особливо в розділах про неспроможність підприємств і регулювання діяльності акціонерних товариств.

Історично, у практиці антикризового регулювання в США використовувались певні заходи, що спрямовувалися на зниження обсягів запозичень. З цією метою підвищувалися ціни на активи, наприклад будівлі, споруди, землю, обладнання, як наслідок, зростав дохід власників. Це було спрямовано на стимулювання сукупного попиту, що, у свою чергу, знижувало інфляційний тиск.

Особливістю практики антикризового регулювання у Китаї стала гнучкість політики встановлення ставок за кредитами і депозитами. Наявність останніх дозволила країні відносно легко пережити наслідки останньої світової кризи, і, навіть, підвищити рівень своїх доходів [16].

Конкретизуємо перелік джерел доходів населення у кризових умовах розвитку економіки та у період економічних трансформацій. Так, основними джерелами отримання доходу для населення є:

— факторні види доходів (такі, як доходи від використання основних факторів виробництва, що ними володіють вітчизняні домогосподарства): заробітна плата, доходи від різних форм власності (такі, як орендні платежі, відсотки за депозитами, виплата дивідендів), доходи від ведення підприємницької діяльності;

— виплати населенню за програмами державної підтримки та допомоги (пенсійні виплати; трансферти; фінансова допомога тимчасово непрацездатним громадянам; стипендії; різні види фінансової допомоги);

— кредити банків для фінансування індивідуального житлового будівництва, відкриття бізнесу;

— доходи від збільшення вартості цінних паперів, виграшів і погашень фінансових зобов'язань;

— виграші у лотереях, виплати компенсацій;

— доходи у сферах неформальної (тіньової) економіки;

— інші надходження, наприклад, доходи від реалізації валюти, коштовностей тощо.

В умовах економічної кризи кількість джерел доходів для громадян скорочується. Однак метою антикризового регулювання повинна стати стабілізація обсягів факторних доходів, оскільки саме вони є основою фінансування потреб більшості українців. Оскільки основними джерелами факторних доходів є заробітна плата та доходи від ведення підприємницької діяльності, антикризові заходи, що плануються сьогодні урядом України, мають бути спрямовані у першу чергу на стимулювання зайнятості та самозайнятості населення з метою зростання рівня його доходів.

Критично важливим є створення належних умов для функціонування ефективного ринку праці; мінімізація рівня безробіття; створення робочих місць для зайнятості інвалідів; задоволення у не достатній мірі забезпеченого внутрішніми ресурсами попиту на робочу силу за рахунок механізмів зовнішньої трудової міграції; зниження числа іноземних громадян, що незаконно здійснюють трудову діяльність на території України; формування основи для приведення професійної освіти у відповідність до потреб ринку праці шляхом затвердження професійних стандартів; підтримання соціальної стабільності в суспільстві.

Поки ці кроки не зроблено, зважаючи на соціальні наслідки економічної кризи, необхідним є поетапне підвищення розмірів допомоги по безробіттю, адже на разі її сума не забезпечує необхідного рівня заміщення втраченого заробітку навіть на рівні, необхідному для збереження здоров'я людини і забезпечення життєдіяльності.

Не буде зайвою і популяризація послуг Державної служби зайнятості України та її обласних і регіональних підрозділів, адже поки що в суспільстві широко поширена думка про те, що державна служба зайнятості населення не здатна надати реальну допомогу в працевлаштуванні. З метою підвищення ефективності діяльності органів служби зайнятості як посередника між роботодавцями і громадянами, які шукають роботу, необхідним є створення стимулів для звернення до органів служби зайнятості як роботодавців за підбором необхідних працівників, так і громадян для пошуку роботи, що відповідає рівню їх освіти та кваліфікації.

Що ж до стимулювання самозайнятості населення, то дієвими заходами, ініційованими на державному рівні, можуть стати: надання грошових субсидій (наприклад, при реєстрації приватного підприємства); навчання осіб, що бажають відкрити власний бізнес (на безоплатній основі, або з частковим, зазвичай символічним, покриттям витрат); організація стажувань для підприємців-початківців; забезпечення пільгових умов лізингу; створення бізнес-інкубаторів (забезпечення можливості винайняти офісне приміщення за символічну плату); забезпечення пільгового/безкоштовного аутсорсингу (зовнішнє бухгалтерське і/або юридичне обслуговування); забезпечення пільгової/безкоштовної участі у вистав-

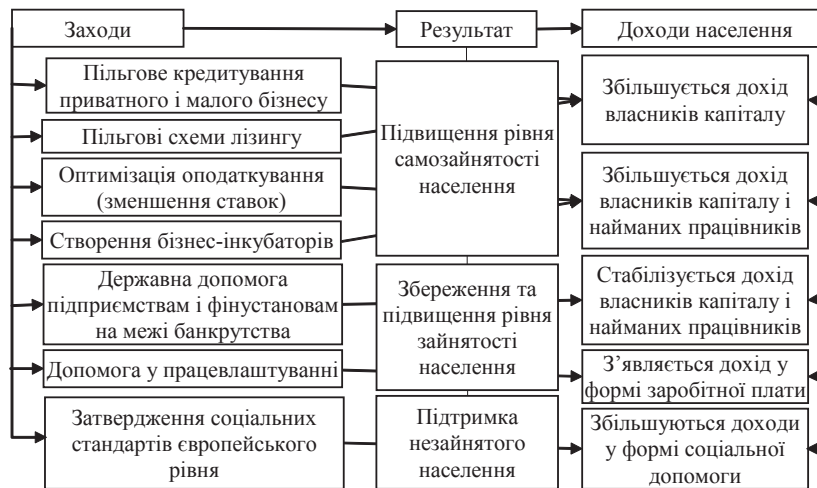

Рис. 1. Механізм антикризового регулювання зростання доходів населення у трансформаційних країнах

ках і ярмарках; створення грантових програм для започаткування бізнесу. Також ефективним інструментом може стати проведення консультацій із міжнародними організаціями, що готові надавати міжнародні кредити для фінансової підтримки малого і середнього бізнесу в Україні.

Розглянемо європейську практику стабілізації економіки у державах, що пройшли етап економічних трансформацій. Зарубіжні дослідники, зокрема Кап Д. [17], Веторель А. [18], де Вітте А. [19] описують у своїх роботах Європейський стабілізаційний механізм, який було утворено у рамках антикризової політики для підтримки фінансового сектору національної економіки Європейського Союзу. Європейський стабілізаційний механізм (ЄСМ) — це постійно діючий механізм запобігання проявам та наслідками кризи для країн зони євро, створений у формі фонду. Мета ЄСМ — підтримати стабільність європейської економіки через ряд інструментів фінансової допомоги тим країнам — членам ЄС, які зазнають серйозних труднощів. Цей фонд формується за рахунок випуску фінансових інструментів та боргових цінних паперів, і має право залучати кошти шляхом випуску фінансових інструментів або укладення угод між членами, фінансовими установами або третіми особами. Таким чином, за рахунок цього фонду покриваються фінансові потреби країн, економіка яких переживає період кризи або відчуває її наслідки. Існує думка, що у разі успішного виконання Угоди про асоціацію Україна зможе отримати додаткові фінансові ресурси з ЄСМ для стабілізації економіки.

Однак, фінансування потреб та наслідків розгортання кризових явищ — це лише тимчасовий захід. Єдиний реальний шлях для оздоровлення економіки — це структурні (ринкові) реформи. Скорочення державних видатків на соціальну допомогу може покращити структуру бюджету і стимулювати населення до ділової активності.

Особливостями європейського досвіду здійснення антикризового регулювання з метою стабілізації та підвищення рівня доходів населення можна вважати розробку заходів із залучення інвестицій та захисту банківських вкладів громадян. Так, Європейська Комісія активно ініціює додаткові програми з посилення бюджетної дисципліни та програми підтримки та розвитку конкурентоспроможності підприємств, що сприяє самозайнятості населення.

На рисунку 1 узагальнено, яким чином перераховані напрямки антикризового регулювання мо-

жуть стимулювати зростання доходів населення України.

Отже, сучасна економіка України характеризується наявністю трансформаційних процесів та, водночас, на її розвиток суттєво впливають кризові тенденції. Не зважаючи на цю обставину, остаточний і безповоротний перехід до ринкової економіки є необхідним, оскільки лише так можна створити стимули для реалізації людини, підвищення рівня трудової і господарської діяльності, сприяти прискоренню науково-технічного прогресу.

ВИСНОВКИ

Дослідження доцільності застосування антикризового регулювання з метою стабілізації та створення умов зростання доходів населення в трансформаційних економіках дало змогу зробити наступні важливі висновки.

Не зважаючи на позитивні тенденції, соціально-економічна система України характеризується порушенням цілісності господарських структур та підприємницьких зв'язків, зростанням рівня інфляції, безробіттям, знеціненням гривні, банкрутством підприємств, відтоком капіталу, тощо.

Визначено, що основними джерелами доходів населення у кризових умовах є оплата праці, доходи від використання власності на ресурси, доходи від здійснення підприємницької діяльності; виплати соціальної допомоги; банківські кредити на ведення індивідуального житлового будівництва, започаткування бізнесу; доходи від збільшення вартості цінних паперів, виграші, тощо.

Сформовано перелік заходів антикризового регулювання для зростання доходів населення у країнах з трансформаційною економікою. До нього включено: пільгове кредитування приватного і малого бізнесу, пільгові схеми лізингу, оптимізацію оподаткування (зменшення ставок), створення бізнес-інкубаторів, державна допомога підприємствам і фінансовим установам на межі банкрутства, боротьба з монополізацією і корупцією, допомога у працевлаштуванні, затвердження соціальних стандартів європейського рівня.

Література:

1. Веренич О.В. Проблеми трансформаційної економіки в Україні / О.В. Веренич, Т.П. Подчасова // Економіко-математичне моделювання соціально-економічних систем. — 2013. — Вип. 18. — С. 55—73.
2. Лозинська С.І. Визначення змісту сутності та процесів трансформаційного періоду економіки Ук-

раїни / С.І. Лозинська // Вісник КНУТД. — 2009. — № 6. — С. 177—181.

3. Матвеєнко В.К. Економічні функції держави в умовах трансформаційної економіки / В.К. Матвеєнко // Вісник соціально-економічних досліджень. — 2013. — Вип. 1. — С. 248—255.

4. Молдован В.В. Правознавство : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В.В. Молдован, Л.І. Чулінда. — К.: Центр учбової літератури, 2010. — 184 с.

5. Чайка Ю.М. Державне регулювання структурних трансформацій економіки України / Ю.М. Чайка // Держава та регіони. Сер. : Економіка та підприємництво. — 2013. — № 1. — С. 60—63.

6. Руженський М.М. Розвиток ринку праці та соціальний захист населення в трансформаційній економіці / М.М. Руженський // Ринок праці та зайнятість населення. — 2012. — № 3. — С. 24—27.

7. Легкий В.І. Поняття і особливості категорії "зайнятість" в умовах трансформації економіки / В.І. Легкий // Сталий розвиток економіки. — 2013. — № 3. — С. 142—146.

8. Маковоз О. В. Антикризисне регулювання як ефективний вплив держави на розвиток економіки / О.В. Маковоз, А.С. Глазкова, Є.О. Кириченко // Вісник економіки транспорту і промисловості. — 2014. — Вип. 45. — С. 21—25.

9. Оглобліна В.О. Етапи розвитку антикризового регулювання економіки України / В.О. Оглобліна // Держава та регіони. Сер.: Економіка та підприємництво. — 2014. — № 2. — С. 27—31.

10. Олешко А.А. Концептуальні засади антикризового регулювання національної економіки / А. А. Олешко // Економіка та держава. — 2012. — № 9. — С. 4—7.

11. Петруха С.В. Генезис інструментів і важелів антикризового регулювання економічних систем / С.В. Петруха // Наукові праці НДФІ. — 2014. — Вип. 4. — С. 34—43.

12. Рymar О.Г. Регуляторна політика держави як інструмент реалізації антикризової програми управління економікою / О.Г. Рymar // Наукові записки [Української академії друкарства]. — 2011. — № 2. — С. 36—41.

13. Заяць Т.А. Вплив фінансово-економічної кризи на доходи населення та мінімізація її негативних наслідків / Т.А. Заяць, В.С. Заяць // Наукові записки [Національного університету "Острозька академія"]. Сер.: Економіка. — 2009. — Вип. 11. — С. 347—354.

14. Хмеленко І.В. Регулювання доходів населення у сфері соціальної політики України / І.В. Хмеленко // Часопис економічних реформ. — 2014. — № 1. — С. 95—99.

15. Матеріали офіційного сайту Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>

16. Головін Р.Г. Особливості реалізації заходів державного антикризового управління в провідних країнах світу [Електронний ресурс] / Р.Г. Головін // Державне управління: теорія та практика. — 2013. — № 1. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Dutp_2013_1_8

17. Kapp D. The optimal size of the European Stability Mechanism: a cost-benefit analysis / D. Kapp // DNB Working Paper. — 2012. — № 349. — 34 p.

18. Vettorel A. The European Stability Mechanism: Human Rights Concerns Without Responsibilities? / A. Vettorel // Perspectives on Federalism. — 2015. — № 7 (3). — P. 142—162.

19. de Witte B. The European Treaty Amendment for the Creation of a Financial Stability Mechanism [Electronic source] / B. de Witte // European Policy Analysis. — Access mode: http://www.sieps.se/sites/default/files/2011_6epa.pdf

References:

1. Verenich, O. V. (2013), "Problems of transformation economy in Ukraine", *Ekonomiko-matematychno modelivannia sotsial'no-ekonomichnykh system*, Vol. 18, pp. 55—73.

2. Lozynska, S. I. (2009), "Determination of the nature and processes of transformation period of Ukraine economy", *Visnyk KNUTD*, № 6, pp. 177—181.

3. Matveenko, V. K. (2013), "Economic functions of the state in terms of transformation economy", *Visnyk sotsial'no-ekonomichnykh doslidzhen'*, vol. 1, pp. 248—255.

4. Moldovan, V.V. and Chulinda, L. I. (2010), *Pravoznavstvo [Law: textbook]*, Center of educational literature, Kyiv, 184 p.

5. Chaika, Yu. M. (2013), "Government regulation of structural transformations of Ukraine economy", *Derzhava ta rehiony*, № 1, pp. 60—63.

6. Ruzhenskyi, M. M. (2012), "Development of labor market and social protection in transition economy", *Rynok pratsi ta zajniatist' naselennia*, № 3, pp. 24—27.

7. Lehkyi, V. I. (2013), "Concept and characteristics of the category of "employment" in the transition economy", *Stalyj rozvytok ekonomiky*, № 3, pp. 142—146.

8. Makovoz, O.V. Glazkova, A.S. and Kirichenko, E.O. (2014), "Crisis management as an effective state influence on the economy development", *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti*, vol. 45, pp. 21—25.

9. Ohloblina, V. O. (2014), "Stages of crisis management of Ukraine economy", *Derzhava ta rehiony*, № 2, pp. 27—31.

10. Oleshko, A. A. (2012), "Conceptual framework of crisis management of the national economy", *Ekonomika ta derzhava*, № 9, pp. 4—7.

11. Petrukha, S. V. (2014), "Genesis of tools and instruments of crisis management of economic systems", *Naukovi pratsi NDFI*, vol. 4, pp. 34—43.

12. Rymar, O. G. (2011), "State regulation policy as a tool for implementing anti-crisis program of management economy", *Naukovi zapysky Ukrain'skoi akademii drukarstva*, № 2, pp. 36—41.

13. Zajac, T. A. and Zajac, V. S. (2009), "Impact of financial crisis on household income and minimizing its adverse effects", *Naukovi zapysky Natsional'noho universytetu "Ostroz'ka akademiiia"*, vol. 11, pp. 347—354.

14. Khmelenko, I. V. (2014), "State regulation of incomes in the sphere of social policy of Ukraine", *Chasopys ekonomichnykh reform*, № 1, pp. 95—99.

15. The official site of the State Statistics Service of Ukraine, available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed 17 September 2016).

16. Golovin, R. G. (2013), "Features of realization of state crisis management in the leading countries of the world", *Derzhavne upravlinnia: teoriia ta praktyka* [Online], № 1, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Dutp_2013_1_8 (Accessed 17 September 2016).

17. Kapp, D. (2012), "The optimal size of the European Stability Mechanism: a cost-benefit analysis", *DNB Working Paper*, № 349, 34 p.

18. Vettorel, A. (2015), "The European Stability Mechanism: Human Rights Concerns Without Responsibilities?", *Perspectives on Federalism*, № 7, pp. 142—162.

19. de Witte, B. (2011), "The European Treaty Amendment for the Creation of a Financial Stability Mechanism", *European Policy Analysis* [Online], vol. 6, available at: http://www.sieps.se/sites/default/files/2011_6epa.pdf (Accessed 17 September 2016).

Стаття надійшла до редакції 18.09.2016 р.